

Mona Sahlin: Tobleronetalet

Talare	Datum	Plats
Mona Sahlin Socialdemokraternas partiledare	16 oktober 1995	Rosenbad

Omständigheter

Några veckor efter att Mona Sahlin den 19 september 1995 meddelat att hon kandiderade till ordförandeposten för Socialdemokraterna briserade den så kallade kontokortsaffären, vilket på kort tid ledde till att Sahlin avstod från att kandidera och avgick som både minister och riksdagsman. Tidningen Expressen var först med att publicera uppgifter om att Sahlin skulle ha använt regeringens kontokort för privata ändamål. Sahlin dementerade, men på ett sätt som lämnade blottor. Det drojde en knapp vecka innan övriga medier hakade på, och därefter följde dagliga »avslöjanden« om Sahlins till synes trassliga privatekonomi. I denna upphetsade stämning kallade Mona Sahlin till presskonferens för att ge sin egen version av affären. Först på morgonen samma dag presskonferensen skulle hållas, den 16 oktober 1995, satte sig Sahlin ned, enligt vad hon berättar i boken Med mina ord (1996), och skissade på ett anförande. Resultatet blev ett antal lösa meningar och stolpar som mera har formen av ett koncept än av ett genomarbetat tal. På eftermiddagen, inför stort pressuppbåd i Rosenbad, direktsändes hennes framträdande i radio och TV. Den text vi återger är en ordagrann utskrift av bandet från TV-utsändningen. Eftersom Sahlin talar utan egentligt manus, rymmer utskriften många konstruktioner som kan se egendomliga ut i skrift.

Trots att Sahlin säger »det här är inget försvarstal« är det just denna form talet har, och hon använder flera av den klassiska retorikens medel för att övertyga ett auditorium. Hon bygger eller framhåver sin karaktär, ethos, och väddjar till publikens känslor, pathos. Det tredje, att med logiska argument plådera för sin sak, logos, får mindre plats i hennes anförande. I första hand övertygar talet genom att appellera till känslor. Sahlin ger målande exempel på hur hennes liv tätt sig på sistone – meddelanden och hot via fax och telefon, »bajs i brevlådan, kondomer i brev«. Konkretionen drivs till sin spets i talets avslutning, där hon går till generalangrepp mot namngivna journalister och tidningar. Detta kallas inom retoriken för *relatio criminis*, en teknik som innebär att man återför skulden på anklagarna. Det är en djupt förorättad person som tråder inför offentligheten, »arg«, »stridslysten« och fast besluten att visa att hon inte är någon »fiffelare«. Anslaget är på en gång personligt och polemiskt: »Nu skall ni få höra min historia.« Vad som följer är ett flammande försvarstal i jag-form om »min ekonomi«, »mina ungar«, »mitt liv som politiker«. Det vardagsnära språket ger talet en nerv som inte ofta återfinns hos ledande svenska politiker.

Talet präglas av så kallade epiforer, där talaren upprepar samma ord i slutet av en rad satser. Varumärket »toblerone«, som i folkmun närmast kom att symbolisera hela talet, nämns fyra gånger, och lika ofta säger Sahlin ironiskt »ursäkta« eller »ursäkta mig« som slutkläm på en mening.

Talarens huvudförsvar är annars att reglerna för användning av kontokort i kanslihuset är otydliga, och att det inte är givet vad som får göras i tjänsten och privat. Men man noterar att hon inte lägger ner särskilt stor möda på att argumentera för att det faktiskt förhåller sig så. Sahlin nöjer sig i stället med att hänvisa till några »papper«, som hon i förbigående uppmanar journalisterna att studera närmare. En talare som vore inriktad på att övertyga med enbart rationella argument skulle inte ha strukturerat sitt anförande så.

Knappast någon svensk politiker i modern tid har så systematiskt blandat det privata med det politiska som Mona Sahlin. Hennes upprepade hänvisningar till köpkvitton, blöjor och Toblerone syftar till att frammana en känsla av vardaglig enkelhet. Det vi ska förstås se är inte en avskärmad elitpolitiker utan en alldeles vanlig kvinna och mor, som »hellre åter falukorv med ungarna än kårkar entrecote med LO«. Detta sätt att kommunicera har i och för sig alltid funnits, men verkar i vår tid ha fått en vidare spridning genom politikens fortgående medialisering.

Nu skall ni få höra min historia. Jag skall gå igenom min ekonomi, jag skall gå igenom jobbets kort, jag skall gå igenom – lite i alla fall – mitt liv som politiker. Jag skall berätta vad jag tycker om media, inte för att ni är skurkar utan berätta hur jag har upplevt de här dagarna, och sedan skall jag berätta om vilka slutsatser

som jag har dragit.

Och jag vill säga från början att jag må vara slarvig med mitt liv, men jag är kanske mig inte slarvig med vare sig politiken eller med mina ungars liv. Och jag är kanske mig ingen ohederlig person och jag är ingen fifflare. Här känner jag mig oerhört stridslysten och jag tror ni kommer att förstå, när jag går igenom min bild, varför jag känner mig så arg. Först då min privata ekonomi: jag kom av egna orsaker ordentligt efter med min ekonomi på 80-talet, jag gick på kontokorten, vilket jag dessvärre inte var ensam om och jag är också sådan – inte bara i politiken – att har jag dragit på mig och min familj problem, så är det jag som skall lösa dem, jag hade kunnat be många om hjälp men jag gjorde icke det och det gick som det gick.

Nu har ni skrivit om två kontokort, det ena Ahlens, slutbetalades 1993, det andra, Diners Club, så skrev Aftonbladet till mig på fredagen och sade att nu har de spärrat det kortet idag för nu har det kortföretaget tröttnat.

Jag svarade Aftonbladet mycket undrande över hur man kunde spärra ett kort som inte är använt på evigheter och dessutom slutbetalt. Brydde sig någon om detta? Nåhå, det var förstasidor, löpsedlar, ännu ett kort indraget, nya avslöjanden.

Jag kollade då själv med Diners Club, ni kan få kopia på brevet, och då skriver de så här:

»Skulden reglerades 94-09-05, kortet gick ut i oktober -94, ingen förnyelse gjordes. Vad som skedde i fredags var att vi av misstag kompletterade vår interna spärr, vilket inte borde ha gjorts och vi beklagar att så ändå skett.«

Så om detta »nya avslöjande«, allt om detta har stått. Jag har också förbisett en tv-avgift en gång, det har också stått i medierna ganska länge, jag har gjort fel, jag har misskött min ekonomi, jag har också betalat för det, med pengar som man alltid gör när man missköter sin ekonomi. Detta har stått förr, nu har det varit en nyhet igen, »nya avslöjanden om Sahlin«, OK. Kvarskatten: Det ska vara häftigt att betala skatt. En minister betalar 300 000 kronor per år i skatt. Så får jag läsa om att jag skulle ha – ja, det har stått olika – 17 000 kronor i kvarskatt som jag har struntat i att betala. Ibland har det stått en mindre summa och ibland har jag undrat, är jag så slarvig, för jag fattade ingenting. Till skillnad från

er så kollar jag detta.

Då skall jag läsa så här: Enligt en utredning som gjordes idag på förmiddagen så finns det en anteckning på arbetsmarknadsdepartementets skatteförteckning från januari 1991 om att Mona Sahlins återstående kvarskatt var 15 800 kronor enligt skattemyndigheten. Det var också det avdrag som min arbetsgivare gjorde. Enligt redovisning – som ni kan se sedan – står det här: kvarskatt, dragen kvarskatt, differens: tomt. Uppenbarligen var skattemyndighetens besked till arbetsmarknadsdepartementet felaktigt. Kvarskatten var större än vad skattemyndigheten hade sagt till min arbetsgivare, 1640 kr större. Det har man inte meddelat arbetsgivaren, det blev ett krav på mig, som jag betalade. Jag har alltid betalat kvarskatt, för den dras alltid på lön. I ett fall som gällde 1640 kr har arbetsmarknadsdepartementet uppenbarligen fått fel uppgifter från skattemyndigheten, varför fullt avdrag inte gjordes. Det kan faktiskt inte jag lastas för. Det är häftigt att betala skatt, kan ni kolla sedan.

Ett antal gånger sedan 1990 så har jag använt det Eurocard-kort som statsråd har. När man har privata utlägg så är det man själv som lämnar in kvittona. Jag vill bara betona det.

Alla kvitton med blöjor, Toblerone och kläder är det jag själv som har lämnat in till arbetsmarknadsdepartementet till exempel, där attesterade inte jag eller skrev på en enda faktura, utan det är andra som gör. Jag lämnar in mina kvitton, anger och betalar. Jag har angett, ekonomifunktionen har fakturerat och jag har betalat. Jag kan också säga så här: Jag är ju inte någon fullständig idiot, om man säger så. Jag har varit heltidspolitiker sedan 1982, jag är mycket medveten om att vi har en offentlighetsprincip i det här landet – att allt man gör på ett departement är offentligt och tillgängligt för vem som så vara – och den hyllar jag också.

Det vore ju – milt uttryckt – att begå politiskt självmord om man med öppna ögon gör detta under så lång tid, fullt så dum är inte jag. Varför har det tagit så lång tid då? Varför är det fler än jag som har använt det på detta sätt? Har det varit så uppenbart fel, eller förbjudet, eller alla andra uttryck ni har använt?

Nu säger många: Ja, men det finns ju så tydliga regler. Det kan ni också se att de reglerna är långt ifrån tydliga. I ett papper finns det klart utsagt att kortet är endast avsett för tjänstebruk. I ett annat papper så står det till och med hur man

skall göra när man har använt kortet privat.

Det kanske inte är så att reglerna är så fruktansvärt tydliga. De papperna kan ni också titta på, om ni inte har gjort det innan. Om jag alltså lät nonchalant, som många har uttryckt det, så kan det faktiskt vara så att jag både då, också nu, inte tycker att jag har gjort något fel som har använt detta kort, redovisat och betalt. Jag skall kommentera några fakturor. Det finns några fakturor som är en taxfreeaffär och en faktura som är blöjor, Toblerone, cigaretter, två Toblerone till och med. Om jag hade avsett att göra något brottsligt här, då måste jag vara en uppenbar idiot som lämnar in detta kvitto, som jag gör till min arbetsgivare. Sedan har jag inte sett själv hur fakturan sedan ser ut från Eurocard och vad som fakturerats mig. Självklart skall jag betala allt som är privat, men det är väl rätt uppenbart om man lämnar in ett kvitto där det står blöjor och två Toblerone. Mitt handskrivna kort som – alla ni har väl publicerat det – som gällde bankomatuttagen, och det framgår väl av det handskrivna kort jag då skrev, som jag också förstås visste var offentlig handling, att detta kändes inte så bra, eftersom det inte är avsett att användas i den omfattningen för kontantuttag, vilket jag också skrev och också angav. Det hände ändå en gång, två gånger till i april, allt är reglerat och sedan i april, sex månader innan någon journalist frågade mig om detta, så har detta kort icke använts för något som helst privat.

Den sena fakturan. Det är riktigt att jag fakturerades för två hyrbilar, som användes i december förra året och i april, först den 29 september och då vill jag säga följande om detta:

Faktureringen gjordes på min egen begäran, mer än en vecka innan Expressen hade sin första artikel om saken. När jag första gången såg kontokortsfakturan och de här två hyrbilarna utgick jag ifrån att dom hade jag använt i tjänsten, precis som jag varje gång jag hyr bil avgör och vet om det är för privat eller för jobbet som den skall användas.

I april, när vi lade kortet åt sidan – jag har icke använt det privat sedan dess – bestämde vi också att vi skulle ha en genomgång under hösten för att ta upp vad som är förmånsvärde och inte, när deklARATIONERNA skall göras. Jag har nu tittat i min kalender för de här dagarna och det är så att jag har använt de här bilarna i tjänsten, men när vi satt och gick igenom, så ville jag vara på den sakra sidan och jag betalade allt det själv, bad om det själv och det gjordes också några dagar

efteråt.

Nu skall vi se var vi var ... Jo, sen har jag ett nytt avslöjande, då, som ni inte har hittat, för nu skall alla kort på bordet – men snart har jag ingen aning om vad det är för kort ni vill se – men jag har hittat en faktura till. Ett taxikvitto på 170 kronor, där jag, prudentlig som jag är, också har angett på fakturan att det var privat och det var när jag fick problem här i somras och fick åka akut till sjukhuset, det är 02.03, från bostaden till Södersjukhuset, det är prydligt angett och nu också betalt.

Jaha, allt detta är nu föremål för riksåklagarens bedömning. Jag välkomnar den. Jag hoppas på en förundersökning. Jag har också kontaktat två advokater: Lars Viklund och Claes Borgström, som hjälper mig med detta. Jag är stridslysten och jag skall slåss för jag är icke ohederlig och jag är ingen fifflare.

Nästa punkt. Varför kan ett liv, som ni trycker ihop på några sidor – för det är faktiskt ett helt liv – se så fruktansvärt rörigt ut och se så slarvigt ut, och det här är inget försvarstal. Jag har hållit på i 23 år med politik, jag har fött fyra ungar under den tiden. Ni vet alla, man jobbar kvällar, helger, offentligheten, tillgängligheten för alla er, vilket ni inte kan klaga på att jag inte har ställt upp på under åren.

Telefon som går dygnet runt, fax, hot, trakasserier, bajs i brevlådan, kondomer i brev – ändå har jag älskat varenda sekund av det här livet. Jag må ha slarvat med att sköta min egen ekonomi, med städning, om ni vill veta det med – för annat har varit viktigare: mina ungar, partiet och politiken.

Och jag säger inte det här för att någon skall tycka synd om mig, för att jag har valt det här själv, men för att försöka beskriva vilket annorlunda liv man har som politiker.

Många har sagt till mig: »Vilket lyxliv ni lever, ni har hög lön, ni bor på lyxhotell, ni äter på lyxrestaurang«, och själv får man försöka förklara – tänk att man längtar hem och inte bort till lyxhotell på kvällarna, men man måste göra det ibland, och att man hellre äter falukorv med ungarna än kåkar entrecote med LO. Jag har valt det här livet själv och jag har älskat varje sekund av det, och jag tror också att det har syntts på mig att jag har älskat att vara politiker och jag tror det är därför kanske som jag har mött så mycket uppskattning under de här

åren.

Kan jag tycka att det är kul igen, kan partiet tycka att jag är bra igen? Felfria politiker ropar ni nu efter, och fläckfria förflutna. Finns dom? Vill vi ha sådana? Ja det får andra svara på. Jag vet bara att demokrati förutsätter inte bara aktiva medborgare, utan också att det finns någon på andra ändan som vill stå upp för att vara politiker.

Nu skall jag sluta med att säga: Vad har ni i medierna ägnat er åt de här dagarna?

Ja, ni har granskat en politiker som kunde bli en partiledare, det är helt okej, det skall ni göra. Men på vilket sätt har ni gjort det?

Jag har visat här åtminstone två fall där ni har struntat i att gräva tillräckligt djupt. Var det för att ni visste att grävde ni tillräckligt djupt så var inte skattegrejen någonting?

Hade ni trott på mig när jag sade, att det här kontokortet, det kan inte stämma, men ni trodde inte på mig, men ni grävde heller inte och gjorde inte det jobb ni borde ha gjort.

På vilket sätt har ni jobbat och vilka proportioner har det här fått? Det är upp till er att svara på.

Det är mig det handlar om, jag har granskats i många år, allt det ni har grävt fram nu har varit offentligt hela tiden.

Jag skall granskas, men, ni har också gjort något annat. Ni har ringt om mina syskons ekonomi – ursäkta mig, men vad har det med min roll som politiker att göra?

Ni kollar så kallade tips, och gör det med mig. Tips som är: har du legat med den och den – vad har det med det här att göra? Varför förolämnar ni mig genom att ens fråga?

Aftonbladet – Leif Kasvi, heter du väl – får ett tips om att Mona har ett kriminellt förflutet. Han dunderar hem med denna förfrågan till min 17-åriga dotters pappa, som jag bodde ihop med för 17 år sedan och frågar honom om

detta – ursäkta, vad har detta med nåt att göra, frånsett att det inte var sant, men det är det väl ingen som bryr sig om?

Elisabeth Höglund får ett tips om att Bosse, alltså min man, skulle ha sjukskrivit sig felaktigt. Givetvis var det fel, men hon ringer ändå och frågar – ursäkta, vad har det med min roll som politiker att göra? Ni är på mina barn och frågar, hörrudu, när mamma köper leksaker till er, brukar hon ha kort eller kontanter? – ursäkta mig. Ni filmar in i köksfönstret och säger att hon drar sig undan iradhuset. Om man har två dar att fundera när man bett om det.

Ni smyger med teleobjektiv in i sovrummen. Jag känner mig smutsig men jag undrar också hur ni som har varit en del av det här jag nu beskrev, hur ni känner er, det får ni svara på.

Det jag undrar är varför mina nära och kära skall behöva smutsas ner de också. Skall ni plåga någon så plåga mig, men ge sjutton i mina syskon, mina ungar och mina f.d. pojkvänner.

Mina slutsatser i dag är två. Första, jag välkomnar en förundersökning, som jag har sagt. Man skall inte ha politiker som fifflar och det har inte jag gjort. Min andra slutsats det är då min s.k. kandidatur.

Det jag sade när jag hade presskonferensen på partiet, det var, att om partiet vill ha mig som partiledare, då tror jag att jag kan vara en bra partiledare. Kan jag det nu? Vill partiet ha mig nu? Vill jag ställa upp nu? Finns det någon som kan lita på mig nu? Ja, det vet jag inte.

För partiet och mig och min familj så behöver vi time-out en stund. Förundersökningen tar sin tid och självklart är utgången av den viktig.

Och sen då? Ja, de enda som kan – och skall – välja partiledare, det är mitt parti och medlemmarna i det partiet. Det är inte Expressen, det är inte Aftonbladet, det är inte ens opinionsundersökningar. Vi får väl se, vad tiden ger. Jag bara känner så i dag.

Jag skall skriva ut till mina partivänner ungefär det jag har berättat för er här idag, be dem tänka en gång till på vem dom vill ha som partiledare.

Men därmed är det inte klart. Om jag skulle vara en bra partiledare, så måste jag ha stöd och förtroende och jag måste vilja själv.

Det vet jag inte idag, utan det får vi se.

Källa

Vår omständighetsbeskrivning är en omarbetad version av beskrivningen av talet i *Ordet är en makt: svenska tal från Torgny lagman till Carl Bildt och Mona Sahlin: en antologi* (1998) sammanställd av Kurt Johannesson, Olle Josephson, Erik Åsard.

Taggar

1990-tal, 1995, Försvarstal, Kvinna, Politiska tal, Socialdemokraterna

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/mona-sahlin-tobleronetalet>